

LBRIS

We know
books

Călin Torsan

CĂRȚI DE BUN-GUST
JURNAL DE LECTURĂ

LITERA

București

CUPRINS

<i>Argument</i>	7
1. SFATURI PRACTICE CULESE DIN BELETRISTICĂ	11
2. MENIURI LITERARE	77
Introducere	79
Antreuri și aperitive	86
Digestiv compulsiv	93
Ouă englezești	97
Ramen instant	102
Substitute	105
Minuturi	106
Gâl-gâl	108
Babilonii	111
Cu +, cu -	114
Șukșin - cvas și samogon	116
<i>Cave panem</i>	125
Scriind citind	128
Mâncarea săracului	132
Căpitan la 16 ani	134

Încep aceste pagini cu un tratament. Nu este unul destinat plămânilor și nu presupune borș, așa cum mărturiseam în introducere. El urmărește, probabil, doar îmbunătățirea sângelui și prevenirea anemiilor. L-am găsit într-o *Spovedanie* scrisă de Ion Minulescu, unde poetul își amintește cu nostalgie de anii copilăriei, cu bunele și relele lor, „cu aceleași porții de duble neplăceri,/ Când luam da capo școala,/ Cu jocul de arșici/ Și cura medicală, cu zeamă de urzici“. Tot despre urzici ne vorbește și Arabella McIntyre-Brown, scriitoarea britanică ce-a dat viața din Anglia pe traiul dintr-un sat carpatin. De-a lungul paginilor cărții unde-și povestește experiența schimbării căminului, ea nu încetează să se minuneze că, după stabilirea în România, va avea în grădină tot felul de minuni verzi. La buna dispoziție. De la ea aflăm și alte întrebuițări ale *Urtica dioica*: „[...] clătitul părului cu zeamă de urzici și cataplasmele cu urzici“, ambele doctoriciri presupunând – atenție! – „folosirea vârfurilor tinere“ ale plantei. Utilizarea urticaceelor la completarea compostului strâns pentru ogradă, adică a unui îngrășământ agricol natural, este și ea de ținut minte:

E început de iulie când scriu aceste rânduri și, după ce-am tăiat un braț de tulpini de urzici, deja înalte, pentru a le pune în cutia de compost, va apărea o nouă *recoltă* de vârfuri fragede (urzica, draga de ea, nu poate fi stârpită prea ușor!), așa că diseară o să fac paste cu urzici și cepșoare, culese proaspete din grădină.

Autoarea ne dezvăluie și data anume la care trebuie culese plantele medicinale: pe 24 iunie, de Sânziene. Bănuiesc că știți acest lucru, dar uneori este eficient să ne reamintim toate deprinderile noastre: „marele secret al tuturor tehnicilor, fiziologice și spirituale, este anamneza“. (Mircea Eliade – *Nouăsprezece trandafiri*)

În antologia de poezie minulesciană, cea din care am adunat primul sfat al acestei întreprinderi literare, am descoperit o replică discretă și firească la toată industria deodorantelor de apartament: „În odaia mea – odaie/ Albă/ Veselă/ Și mică,/ Cu parfum de levănțică...“ (*Rânduri pentru Mi-Tzu-Ko*) Iar dintr-un text de-ale Cellei Delavrancea, dintre cele care-i prefațau seriile de concerte analizate în direct la Radio, am cules o altă plantă cu virtuți odorizante:

Societatea pariziană dădea serate muzicale unde se întâlneau, într-o galantă rivalitate, pianiști ca Liszt, Kalkbrenner, Herz, violoncelistul Franchomme, d-nele Malibran-García și Schröder-Devrient, de la Opera italiană, tenori celebri ca Rubini, Santini. Saloanele pariziene își refac atmosfera de lux manierat, după turburările protestărilor populare. Femeile elegante purtau bucle, trebuiau să fie palide, slabe, să pășească ușor în rochiile de mătase cu falduri largi. Se purtau batiste cu margine de dantelă și parfumate cu iris.

La polul opus acestor șlenghere fandosite se găsesc zdrențele luptătoarei instructor-sanitar, eroina din volumul *Războiul nu are chip de femeie...*:

Mi-aduc aminte, la un moment dat nu-mi mai ajungeau bandajele. Răni de glonț atât de cumplite, încît pentru fiecare îți trebuia o fașă întreagă. Mi-am sfîșiat toată lenjeria, le-am spus și băieților: Scoateți izmenele și flanelele: îmi mor răniții. Le-au scos și le-au rupt în fișii. Nu mă jenam de ei, am trăit ca frații.

Uite-așa se strecoară Necuratul între bărbați și femei. Chiar și atunci când se află la numai doi pași de moarte, în plin război. Ba poate că mai abitir atunci!

În finalul primei strofe din *Romanță meschină*, Minulescu pomenește leacul milenar al frigurilor exotice:

Idila noastră-a fost, iubito,/ Așa de ștearsă/ Și banală,/ Că parcă nici n-am fost trăit-o/ Decît în clipa scurtă/ Și meschină,/ Cînd posedați de-o febră tropicală/ Ne-o potoleam cu cîte-o doză de chinină...

Chinina, alcaloidul pe care băuturile răcoritoare în stil *apă tonică* pretind a-l conține, este o substanță foarte amară ce se găsește în scoarța arborelui de chinină. Acesta crește în Anzi, la înălțimi cuprinse între cotele 1600 m și 2500 m. Denumirea spaniolă a copacului, una de origine peruviană, este *quina* și cuprinde mai multe specii cunoscute: *cinchona calisaya*, *cinchona succirubra* sau *cinchona huanuco*. Denumirea latină a pomului, *cinchona*, vine de la contele spaniol Chinchon, vechi vicerege al Perului, a cărui soție a făcut cunoscută lumii întregi scoarța de chinină, răspîndind-o pe la jumătatea secolului al XVII-lea.

Un sfat folosind acceselor de tuse, cules din primele pagini ale celebrului roman 1984:

Peste trei minute încep Mișcările Fizice, în clipa următoare, însă, îl apucă un acces violent de tuse, așa cum pățește aproape de fiecare dată când se scoală din pat. Tusea îi golește plămânii atât de tare, încât numai întins pe spate și trăgând cu calm o serie de respirații profunde izbuteste să-și recapete suflul.

Și tot un tratament pentru tuse, descoperit – culmea! – exact la începutul paginii 84 a sus-numitului roman, *Războiul nu are chip de femeie...* (în fond, cartea Svetlanei Aleksievici are pretenția de document biografic al luptătoarelor sovietice din cel de-Al Doilea Război Mondial). Zice acolo așa:

Răsfoim, împreună cu Saul Henrikovici, albumul familial. Între timp, Olga Vasilievna vorbește la telefon cu fiica ei.

- Instructajul de seară, râde Saul Henrikovici.

Glasul răzbate prin ușa de sticlă:

- Tușește? La mine a stat toată ziua și n-a tușit deloc. Dă-i puțin ceai fierbinte cu dulceață de zmeură și învelește-i gâtul cu șalul meu.

Șalul bunicii e, firește, cel mai sigur tratament.

Dar cea mai scârboasă terapie pentru convulsiile provocate de măgăreață aveam să o aflăm din acest pasaj al controversatului Céline:

La Courbevoie, de atâtea griji și renunțări, mama începuse să tușească. Nu mai contenea. Ceea ce a salvat-o a fost siropul de melci și metoda Raspail.

Numai de la siropul băloaselor moluște simt că mi se întoarce stomacul pe dos, nicidecum de la metoda chimistului și botanistului François-Vincent Raspail, cel care nu făcea decât să insiste asupra unor norme de conduită igienică mai puțin respectate în secolul al XIX-lea. De exemplu, spălatul frecvent al mâinilor. Faptul că Raspail vedea în camfor un panaceu ține deja de resorturi care nu mai privesc această colecție de sfaturi practice.

Cred că este util să spicuiesc în carte și ce putem da ca hrană unui animal sau altuia, aceasta fiind o cunoaștere nu întotdeauna la îndemână. În poezia *Imponderabilitate*, Ben Corlaciul ne învață cum putem astâmpăra foamea armăsarilor:

sunt gânduri? pânze de păianjen? fluturi/ ce cară apă
la morminte/ sau cîntece de fosfor atârînd de gîtul
cailor/ ce și-au pierdut nechezul în traista cu ovăs?

Continui cu alte variante de meniuri cabaline, întrezărite prin desişul lexical al *Odiseei*:

Caii din jug dezlegară, luându-i cu ei, plini de
spume/ Și îi legară alături, în staul, cu toți bidiviii/
Ca să le deie alac, și orz alb totodat' le dădură [...]

Sau:

Dar telegarii-n Ithaca nu am a-i lua, ci la tine/ Tot
aici îi voi lăsa, fală mare: stăpân ești pe câmpuri/ Largi,
unde au și trifoi, și molostru, sulfină și grâne/ Bunul
alac și, crescut pân' la brâu, orzul falnic în spice.

În volumul *Din Liverpool în Carpați (Cum mi-am găsit fericirea în inima Transilvaniei)*, o englezoaică excentrică oferă și alte variante pentru dejunurile bidoiilor. Și nu numai.

Din partea cailor primesc recunoaștere și recunoștință – pentru merele și morcovii pe care li-i ofer. Oile cer frunze de conopidă și coji de banane [...]

Și-o frântură mică dintr-un desert de campanie. De la Svetlana Aleksievici citire:

Am crezut că din pricina acestui rănit calul îmi era plin de sânge, când colo el însuși, sărmanul, era rănit la o coastă. Ca să-l pansez, mi-am consumat tot pachetul individual. Aveam câteva bucățele de zahăr: i le-am dat.

Urmând și celelalte pagini ale cărții, asta s-ar traduce prin faptul că respectiva iubitoare de animale (căci despre o femeie este vorba în citatul anterior) nu se prea sinchisea de înfățișarea ei. Altfel, ar fi folosit cuburile de zahăr cu altă destinație:

Simțeau nevoia să-ți dai cu ruj și pudră, nu mîncai rația de zahăr – o păstrai ca *fixativ* pentru breton.

Volumul *În numele semenilor mei*, adevărat rechizitoriu antinazist al lui Martin Gray, dezvăluie o rețetă neașteptată, menită supraviețuirii unui fugar din lagărele poloneze. Ea dovedește că nu există plante exclusiv furajere, de care omul să nu se poată atinge cu niciun chip:

Toată noaptea am mers străbătînd ogoare, vîrîndu-mă prin bălți, al căror glod mi se lipea de picioare, dînd la o parte ramurile scunde ale pinilor negri care, în pîlcuri dese, întrerupeau întinderea cîmpiei. Ici și colo, grămezile de sfeclă mă făceau să tresar, să tremur ca și cum ar fi fost vorba de una din acele îngrămădiri de obiecte pe care le înălțam pe locul de triere la Treblinka; dar nu erau decît roadele pămîntului, grele, aspre, ca niște blocuri de piatră. Dar dacă le rădeai de coajă, puteai să le mesteci mult carnea tare și dulceagă.

În romanul victorian *Nord și Sud*, al Elizabethei Gaskell, am descoperit și o utilizare neașteptată a sfelei:

Margaret improviză o farfurie pentru pere dintr-o frunză de sfeclă, care le scotea admirabil în evidență culoarea aurie pîrguită.

O altă utilitate a frunzelor, de data aceasta ale unora de brusture, poate fi întîlnită într-un acrostih din *Noul Erotocrit*, prin care Anton Pann se iscălește discret:

De e noroc în ființă și eu îl numesc tiran
Căci prea mulți se plîng de dânsul zicînd că le
stă dușman

Și de s-ar fi putut prinde, întîi l-aș certa cu ton
Apoi m-aș pune pe dânsul și aș frînge un baston

Într-acestea de va zice că va-mplini al meu plan
Peste vînături i-aș pune plator frunza de lipan

În povestirea *Nu după miezul nopții*, Daphne du Maurier (sau personajul ei, Stoll, un bețivan american) pomenește o stranie rețetă de bere:

- Știi ceva? a șoptit el răgușit. Savanții au înțeles greșit. Cretanii de aici din munți beau bere fabricată din molid și iederă cu mult înainte de descoperirea vinului. Vinul a fost descoperit cu secole mai târziu de către blestemații de greci.

Spre sfârșitul prozei, Timothy Grey, povestitorul acesteia, ajunge să guste pișoarca pe care americanul și-o fabrica de unul singur, în căsuța de vacanță din Grecia. Prilej să o compare cu băutura, și ea interesantă, din copilăria lui de englez:

Ezitînd, prevăzător, am băgat degetul în pahar și am gustat. Era ca zeama de orz pe care mama obișnuia să o facă cînd eram copil. Și la fel de lipsită de gust.

La Elizabeth Gaskell am aflat și despre alt sortiment de bere, acceptat chiar și de vicarul unei așezări rurale, unul tare pornit împotriva enoriașilor băutori:

El scotocește după ulcioarele oamenilor pe fîneată, și își vîră nasul în ele; și apoi face un tărăboi, că doar nu-i bere de ghimber în ele, dar n-am ce face.

În altă povestire din volumul englezoaicei Daphne du Maurier, *Un caz limită* se numește aceasta, regăsim obiceiul vechi de a li se da marinarilor o porție zilnică de rom:

- Bob este foarte minuțios. E un vechi obicei naval. Obișnuiam să căutăm fetele localnice cînd urcau la bord. Făcea parte din distracție.

- Minciuni, a spus ea.

-Nu, vă asigur. Acum mi s-a spus că nu se mai practică. Ca zilnicele păhărele de rom. Un alt motiv pentru care tinerii nu se mai înrolează în marină.

Este un detaliu care merită aprofundat, gândindu-mă repede doar la porția de tărie convenită macaragiilor sau la conținutul similar din butoiașele salvatorilor Saint-Bernard.

Excursia, o proză scurtă din aceeași carte, ne semnalează două lucruri de care ar fi bine să ne ferim. Prima observație are în vedere băutura:

-Domnule Smith, a zis ea, te rog să nu-l încurajezi pe soțul meu. Doctorul i-a spus să nu mai bea și nici să nu mai fumeze, căci altfel va avea un atac coronarian. Nu are rost să te uiți la mine așa, Jim, știi că e adevărat. De fapt, cu toții am duce-o mai bine fără alcool. Statisticile au dovedit că răul provocat ficatului, chiar și cu o cantitate modestă de alcool, este incalculabil.

A doua remarcă se referă la igiena deficitară, pe care colonelul Mason o întâlnește, ca militar detașat, în țările orientale. Întâmplarea din *Excursia* se petrece în Israel, așa că ofițerul simte obligația să le fie util celorlalți:

-Păi, dacă experiența mea din Orientul Apropiat vă poate fi de vreun folos, evitați fructele proaspete și pepenele. La fel și salata. Ei nu le spală niciodată cum trebuie. Am avut foarte mult de furcă în trecut cu trupele din cauza fructelor și salatei, mai mult decât din cauza dușmanilor.

Asta mi-aduce aminte de tatăl unui prieten din copilărie. Eram în vizită la el, ca să ne jucăm nu știu

ce. Și am avut nevoie la baie. Am fost îndrumat spre încăperea de unde se auzea jetul puternic al dușului. Ușa era deschisă, așa că am îndrăznit să intru. Tatăl amicului tocmai șurluia în cadă o lubeniță, de parcă spăla un porc. Nu mai văzusem așa ceva, și chiar lui, adultului, i s-o fi părut cumva suspect că atacase fructul cu perie și săpun. Poate de aceea a ținut să mi se explice, bălmăjind încurcat cum că praful, pământul uscat, dar mai ales microbii...

Tot despre apă: idee de prim ajutor, în caz de leșin. Ne învață asta scriitorul american Zane Grey, în romanul *Nevada*:

Hettie își recăpătă cunoștința înainte de a avea destulă putere să deschidă ochii. Zăcea pe jos și cineva îi sprijinea capul. O stropiseră cu apă rece.

Și un tratament asemănător, foarte nimerit împotriva aceleiași stări de leșin. Administrat însă cu un soi aparte de apă – cea de colonie. Sau odicolonul, derivat învechit și popular al denumirii originale *eau de Cologne*, sintagmă vorbindu-ne franțuzește despre un produs realizat în Köln. Ca nebunia să fie totală, am găsit pasajul următor în romanul victorian citat mai devreme (simțiți fiorul visului european, frânt de recentul Brexit?):

Margaret arăta într-adevăr palidă și pierită, deși începea să-și revină în simțiri. Dar amețeaua leșinului o lăsase îngrozitor de slăbită. Își dădea seama de mișcarea din jur și se simțea înviorată din cauza compreselor cu apă de colonie și tare n-ar fi vrut să i se ia compresele de pe frunte [...].